

Postbus 3253
5203 DG 's-Hertogenbosch
Telefoon 073 - 41 29 51
Telefax 073 - 42 50 55
Postbank nr. 14 10 04
AB.N. 's-Hertogenbosch
rek.nr. 52.40.11.907
K.v.K. 's-Hertogenbosch 42.740

Aan de Orgelcommissie van de
Hervormde Gemeente
p/a De heer L. van Kleij
De Wezenboom 5
7908 PG HOOGEVEEN.

's-Hertogenbosch, 27 november 1990.

Onze ref.: JB/YH/90255.

Betreft : Boerderijkerk.

Geacht College,

Op verzoek van de Orgelcommissie, doen wij u hierbij ons rapport met prijsopgave toekomen voor het restaureren van uw kerkorgel. Een en ander zoals besproken met de heer L. van Kleij.

Voor een gehele restauratie zijn de volgende werkzaamheden noodzakelijk :

Demontage :

Al het pijpwerk en het gehele binnenwerk uit het orgel nemen en transporteren naar onze werkplaatsen te 's-Hertogenbosch. Het orgelinterieur en de onderdelen in tekening brengen, alsmede foto's maken van belangrijke details.

Restauratie windlade :

- roosters, stokken, slepen, dammen en ventielkasten losnemen.
- ondersponsels verwijderen en bovensponsels herstellen; zonodig vernieuwen.
- de cancellen inwendig uitlijmen met speciale constructielijm.
- ondersponsels restaureren en waarnodig vernieuwen.
- met speciale constructielijm de scheiden verlijmen.
- onder- en bovenzijde van het cancellenraam vlakken, waarna deze belegd worden met schapenleder. Het leder wordt verlijmd met een speciale leerlijm, zodat het leder soepel blijft en het niet scheurt onder invloed van de werking der houten delen.
- onder de slepen en onder de stokken worden op de boringen van de windlade ringen aangebracht van geweven linnen.
- roosters worden vernieuwd.
- ventielen worden gevlakt en belegd met twee lagen lamsleder.
- veren worden afgesteld en zonodig vervangen door nieuwe exemplaren.
- pulpeten en draadwerk wordt vernieuwd.
- de windlade wordt compleet gemonteerd en afgesteld.

Windvoorziening :

- bestaande balg uit het orgel nemen en afvoeren. Daarvoor in de plaats een goede gebruikte magazijnbalg plaatsen.
- kanalisatie opnieuw aanleggen.
- het vervaardigen van nieuwe kanalen.
- het plaatsen van een nieuwe motor onder in de orgelkast bij de magazijnbalg.

Wij stellen voor een nieuwe, geruisarme motor in het orgel te plaatsen met nieuwe reguleerkast en windkanaal.

Toonmechaniek :

- het gehele mechaniek herstellen en waarnodig het koperdraad en de leren moeren vernieuwen.
- het vervaardigen van een nieuw walsraam voor onder de windlade.
- het vervaardigen van een nieuw walsbord voor het pedaal.

Registermechaniek :

- alle draaipunten nazien en waarnodig vernieuwen.
- ijzeren delen ontroesten en behandelen met een roestbindende, zwarte verf.

Pijpwerk :

- het plaatsen van geheel nieuw pijpwerk, alsmede een geheel nieuw front.

Wij stellen hierbij de volgende dispositie voor :

Prestant 8'
Holpijp 8'
Quint 3'
Fluit 4'
Octaaf 2'
Octaaf 4'
Mixtuur 4 sterk. (Mixtuur op 2' basis).

Montage en intonatie :

- na het transport van alle gerestaureerde, cq gereconstrueerde orgeldelen naar het kerkgebouw, worden deze in het orgel ingebouwd.
- de mechaniek wordt fijn afgeregeld.
- het pijpwerk wordt loodrecht op de lade opgesteld en de intonatie wordt met grote zorgvuldigheid afgewerkt.
- tenslotte wordt het orgel generaal gestemd.

De kosten voor deze werkzaamheden begroten wij op :	f	94.750.--
18½ B.T.W.	f	17.528.75
Totaal	f	112.278.75
		=====

Subbas op het Pedaal :

Deze dient geplaatst te worden op een nieuwe mechanische pedaallade. De lade wordt gemaakt van massief eiken met inliggende cancellenraam van watervast verlijmd mahonieplaat.

Pijpstokken en slepen worden eveneens van massief eikenhout vervaardigd.

Ventielen, veren, draadwerk en pulpeten worden gemaakt volgens faktuur van bestaande manuaallade.

Windvoorziening wordt aangelegd vanuit de hoofdbalg in grenen kanalen. De aansluiting wordt beleerd.

Toon- en reigstertraktuur volgens aanwezige makelij.

De kosten hiervoor begroten wij op :	f	34.800.--
18½% B.T.W.	f	6.438.--

Totaal	f	41.238.--
		=====

Het plaatsen van een tremulant :

Hiervoor geven wij twee mogelijkheden aan.

De eerste mogelijkheid is, het plaatsen van een inliggende kanaaltremulant.

De kosten hiervoor zijn :	f	2.450.--
18½% B.T.W.	f	453.25

Totaal	f	2.903.25
		=====

De tweede mogelijkheid is, het plaatsen van een pneumatische tremulant.

De kosten hiervoor zijn :	f	540.--
18½% B.T.W.	f	99.90

Totaal	f	639.90
		=====

Orgelkas :

Wij stellen voor een geheel nieuwe orgelkas te vervaardigen met uitzondering van het front.

De orgelkast wordt uitgevoerd in massief grenen en massief grenen panelen. Tevens zal er een massief grenen klavierbak, cq lessenaar vervaardigd worden.

De kosten hiervoor begroten wij op :	f	30.600.--
18½% B.T.W.	f	5.661.--

Totaal	f	36.261.--
		=====

Prijzen

De prijzen zijn gebaseerd op de huidige kosten voor lonen en materialen en zijn inclusief reis- en verblijfkosten.

Garantie

10 jaar op de uitgevoerde werken, mits het orgel tenminste éénmaal per jaar door ons wordt gestemd en onderhouden.

Levertijd

In overleg.

Betalingswijze

- 10% van de aanneemsom bij ondertekening van het contract.
- 30% van de aanneemsom bij aanvang werkzaamheden.
- 20% van de aanneemsom bij gevorderde werkzaamheden.
- 20% van de aanneemsom wanneer de materialen ter plaatse van het werk zijn afgeleverd.
- 20% van de aanneemsom na oplevering en goedkeuring van het orgel door de daarvoor aangewezen persoon.

4' Positief :

Tevens sluiten wij hierbij in een omschrijving met prijsopgave voor het vervaardigen van een 4 voets positief. Een en ander zoals besproken met de heer L. van Kleij. Het 4 voets positief bieden wij aan met een Bourdon vrij bespeelbaar op het pedaal.

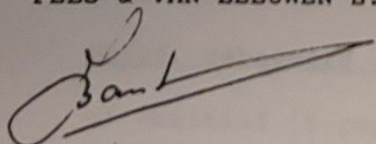
Zie ingesloten tekening nr. 5893.

Wij merken hierbij op dat het pijpwerk van de Bourdon nog achter het orgel geplaatst dient te worden. Wij geven hiervoor een meerprijs op. (zie ingesloten omschrijving).

Gaarne zijn wij bereid deze offerte mondeling nader bij u toe te lichten.

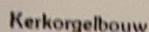
In het vertrouwen u met deze offerte van dienst te zijn, verblijven wij, gaarne in afwachting van uw reactie.

hoogachtend,
Kerkorgelbouw
PELS & VAN LEEUWEN B.V.

Jan Bambacht.

Bijlagen : omschrijving met prijsopgave 4' Positief
tekening nr. 5893.

Pels & van Leeuwen bv.
HERTOGENBOSCH · HOLLAND

4' Positive

Geschiedt voor kleinere
kerken en kapellen.

Zie tekening 5893.

Korte omschrijving

Eenklaviers mechanisch sleeplade-orgel met 5 stemmen en aangehangen pedaal; manuaalomvang 56 toetsen, pedaal 30 toetsen.

Fraai afgewerkte massieve orgelkast in eikehout, sleeplade van eikehout watervast verlijmd cancellenraam in gelaagd mahonie en verende afdichting der slepen; houten abstractuur en speelmechaniek van messing en veredeld dur-aluminium, in naaldasjes gelagerd; registermechaniek voorzien van kogelgewrichten en kogellagers.

10 jaar volledige garantie, ook in luchtverwarmde ruimten.

Aansluiting op lichtnet 220 Volt, zonder aansluitkosten.

Opm. De Octaaf 2' is bespeelbaar in halfgetrokken registerstand van de Mixtuur.
De Prestant 4' is geheel in natuurlijke lengte, de grootste 4 pijpen C-DIS staan in de kas, E-e' 25 pijpen staan in het front de overige op de lade.
Het pijpwerk van de Roerfluit 4' is open conisch vanaf gis''.

Levertijd : 12 - 18 maanden

Levertijd : 12 - 18 maanden na opdracht.

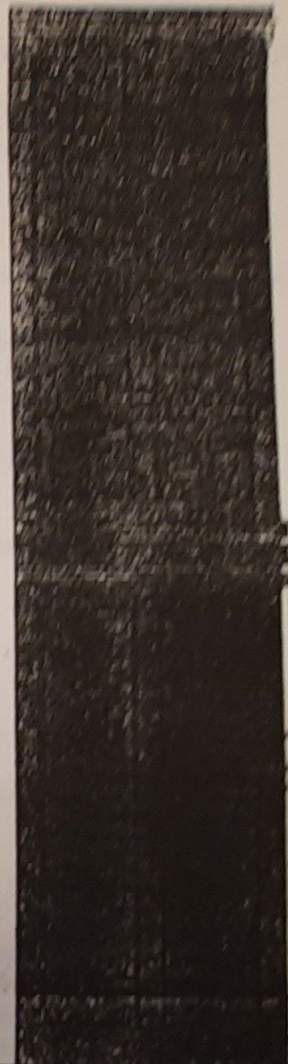
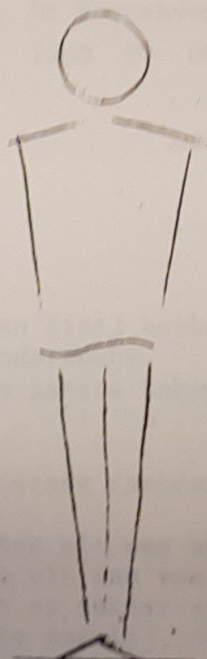
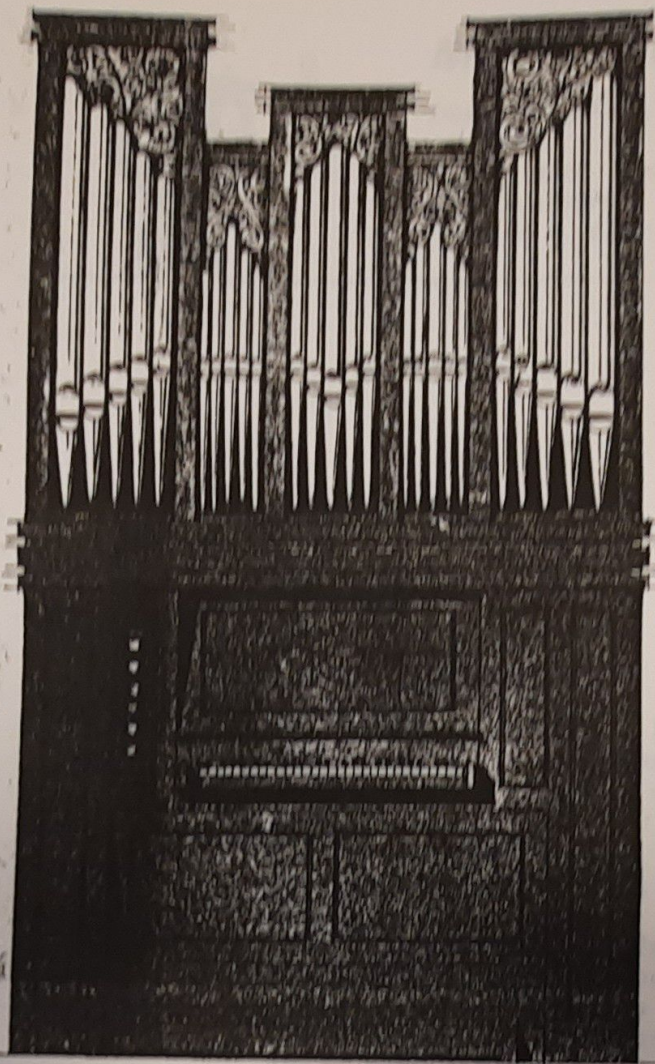
PRIJS, gebaseerd op C.A.O. per 1 januari 1990.

4' Positief (5 registers)	f 59.250.--, inclusief 18½ B.T.W.
Meerprijs snijwerk	f 1.500.--, inclusief 18½ B.T.W.
Meerprijs verstelbare orgelbank	f 780.--, inclusief 18½ B.T.W.
Meerprijs Bourdon 16' Pedaal	f 17.775.--, inclusief 18½ B.T.W.

De prijzen voor alle extra's en bestellingen zijn te betalen in contanten.

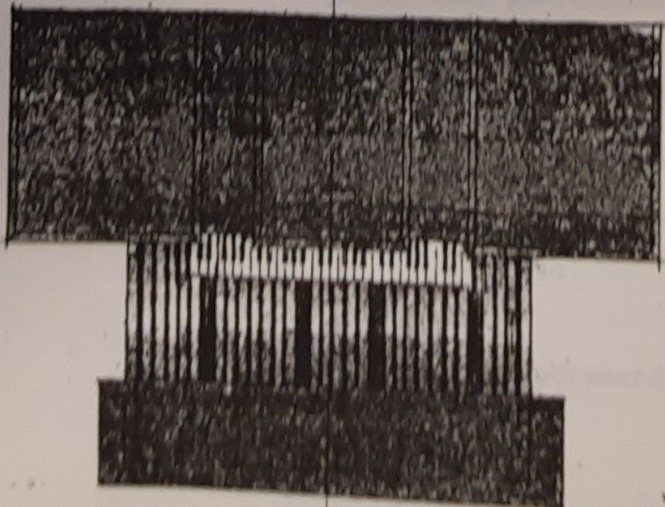
De prijzen voor alle extra's zijn slechts mogelijk bij gelijktijdige bestelling met het instrument.

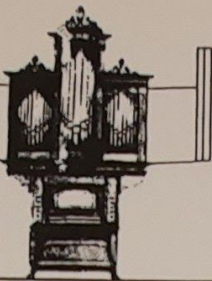
Bijkomende kosten : logieskosten of vervangende reiskosten gedurende opstelling in uw kerkgebouw.

170

School 1-20

MENSE RUITER orgelmakers b.v.

Oosterseweg 13 - 9785 AD Zuidwolde-Groningen

Telefoon 05900 - 1 39 37

Postbank 810334

N.M.B. rek.nr. 66.98.12.676

Orgelcommissie Boerderijkerk,
p/a Dhr. L. van Kleij,

De Weezeboom 5,
7908 PG HOOGEVEEN.

Zuidwolde, 22 april 1991.

Geachte Commissie,

Op uitnodiging van Dhr. L. van Kleij hebben wij het orgel in de Boerderijkerk te Hoogeveen onderzocht.

Onze bevindingen willen wij u gaarne bekendmaken.

Beoordeling:

Onze beoordeling van het bestaande instrument is niet zo positief.

Het orgel komt in alle facetten als een amateuristisch werk naar voren. Het instrument bestaat uit een veelheid van bij elkaar gezochte onderdelen, welke niet op elkaar zijn afgestemd.

Het pijpwerk is van inferieure makelij, de klank is ver beneden peil, zowel in kwaliteit als in volume.

De windlade, het hart van ieder orgel, is een van de oudste delen van het instrument. Deze vertoont inwendige lekkage.

De mechaniek, evenals de windvoorziening, functioneert niet naar behoren, wat gezien de aanleg niet verwondert.

De orgelkas is, hoewel niet heel fraai van proportie, een van de betere delen van het orgel.

Dhr. van Kleij verzocht ons tevens voorstellen te doen voor:

- het vervaardigen van een nieuw orgel, te plaatsen beneden in de kerk;
- het plaatsen van een nieuw binnenwerk in de bestaande kas, met al of niet gebruikmaking van delen van het bestaande orgel.

Wij doen u hierbij twee voorstellen toekomen en zijn graag bereid een en ander mondeling toe te lichten.

Met vriendelijke groeten,

hoogachtend,

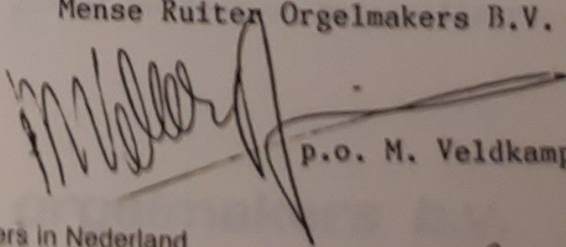
Bijlagen:

Offerte;

Afg. Leveringsvoorwaarden;

3 fotokaarten.

Mense Ruiten Orgelmakers B.V.

p.o. M. Veldkamp-Warringa.

Offerte voor een nieuw orgel in de Ned. Herv. Boerderijkerk te Hoogeveen.

1. Onze visie op het orgelmakerswerk.
2. Plan voor een nieuw orgel in uw kerk.
3. De makelij van onze orgels.
4. Kostenafweging, prijzen en reserveringen.

1. Onze visie op het orgelmakerswerk.

Het maken van orgels is een vak dat het best aangeduid kan worden met de term "kunstambacht". Dit woord staat dichterbij onze werkwijze dan termen als "industriële-" of "massaproductie". Uit een industrieel productieproces kan naar onze mening geen goed orgel voortkomen.

De orgelbouw heeft lange tijd geprobeerd mee te gaan in de vooruitgangsgedachte van de industriële revolutie. Pijpwerk, windladen en de mechaniek werden bij gespecialiseerde fabrieken gekocht, "orgelbouwers" zetten de instrumenten in elkaar. Er ontstonden instrumenten waarvan het geheel slechts de optelsom van gestandaardiseerde onderdelen was, in plaats van een organische eenheid. Het waren naar ons oordeel neutrale, karakterloze orgels.

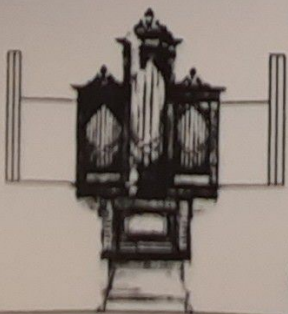
Sinds de jaren vijftig is er een grote herwaardering voor de historische orgels ontstaan. De bewondering voor deze instrumenten komt vooral voort uit een algemene onvrede met de industriële nieuwbouwpraktijk.

De belangstelling voor historische orgels richt zich vooral op instrumenten uit de bloeiperiode van de orgelbouw, namelijk de zeventiende tot en met de vroege negentiende eeuw.

Het belang dat de Reformatie aan gemeentezang hechtte, heeft de orgelbouwkunst tot grote hoogte doen stijgen.

Op deze bloeiperiode van orgelbouw oriënteren wij ons sterk bij het maken van nieuwe instrumenten. De oude orgels hebben kwaliteiten die ook in onze tijd veelal aansluiten bij de wensen van de kerken:

- De natuurlijke klankkwaliteiten geven een prachtige verbinding met de menselijke stem. Dit is volgens ons van essentieel belang.
- De gemeentezang kan met een rijk scala aan mogelijkheden begeleid, ondersteund en gestimuleerd worden.
- Vele registers vormen eigenlijk muziekinstrumenten op zichzelf. Samen met alle mogelijkheden tot het combineren ontstaat er een grote diversiteit aan muzikale geluiden. Dit is een enorme stimulans voor zowel de improvisatie als het spelen van de orgelliteratuur.
- Door de ambachtelijke totstandkoming zijn deze instrumenten een organisch, uitgebalanceerd geheel en door de gedetailleerde,

gedegen constructie kunnen ze generaties lang de gemeentezang gaande houden.

Oriëntering op historische instrumenten vereist veel onderzoek en een regelmatige omgang met zulke instrumenten. Wat dit betreft is onze situering in de provincie Groningen en nabij Noord-Duitsland ideaal. De streek is zeer rijk aan goed bewaard gebleven instrumenten van beroemde bouwers als Schnitger, Hinsch, Freytag e.a. Door veelvuldig contact met deze instrumenten, waarvan we er verschillende in onderhoud hebben, vormen, toetsen en verrijken wij onze inzichten. Ook inspireert ons de gedachte dat deze eeuwenoude instrumenten, waar vele generaties bij zongen, de kiemen bevatten van nieuwe orgels, die eveneens jarenlang de lofzang gaande zullen houden.

2. Plan voor het orgel in uw kerk.

Uit het voorgaande blijkt welke uitgangspunten wij voor nieuwbouw van onze orgels hanteren.

Onze ervaring met o.a. het door ons in 1989 gemaakte orgel in de Geref. kerk te Oostvoorne heeft ons nogmaals versterkt in de overtuiging dat voortbouwen op voornoemde uitgangspunten kwalitatief zeer hoogstaande instrumenten oplevert.

In de beoordeling van wensen en mogelijkheden in verband met een nieuw orgel spelen meerdere factoren een rol, o.a. de akoustiek van de kerk, het gebruik van het instrument, de beschikbare plaatsruimte en de kosten die het een en ander met zich meebrengt.

De akoustiek is nu minimaal. Naar mededeling van Dhr. van Kleij zal het plafond met een harder materiaal worden bekleed. Dit zal zeker een gunstig effect op de klankontwikkeling hebben. Wij gaan niet uit van een optimale akoustiek, aangezien ook andere activiteiten in deze ruimte plaatsvinden, waarbij een teveel aan akoustiek wellicht storend zal zijn. In onze voorstellen zal daarom rekening worden gehouden met een middelmatige akoustiek. Dit is van invloed op de dispositie (aantal stemmen) en de mensuur van het orgel.

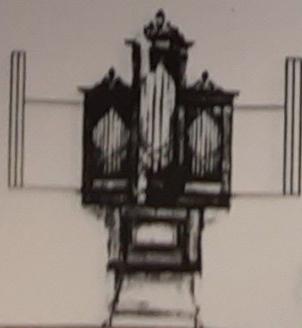
Het instrument zal gericht zijn op de kerkmuzikale praktijk. Het werk zal groots en vol klinken, met een heldere plenumklank, waarbij de Trompet 8' een duidelijke grondtoonversterkende werking heeft. Het pedaal heeft een grondstem en zal een dragend karakter hebben.

De verschillende registers met hun eigen karakter zullen een veelheid aan speelmogelijkheden geven, nog vergroot door deling in bas- en discant van enkele registers.

Voor het ineensluiten van deze verscheidenheid aan klanken is van essentieel belang dat windladen, windvoorziening en pijpfaktuur een geheel vormen.

Elke pijp krijgt de voor haar geëigende wind toegevoerd en kan zo tesamen met de andere pijpen tot een toon versmelten.

De registers, instrumenten op zich, versmelten op hun beurt tesamen tot een draagkrachtige eenheid.

De plaatsruimte voor een orgel rechts van het podium zal eventueel nader moeten worden overlegd. Vooral de hoogte zal van invloed zijn op hetgeen op die plaats gemaakt kan worden. Een orgel met een Prestant 8', de basis van het orgel, heeft een hoogte van ca. 4,5 m. nodig. Wordt er veel met een cantorij of koor gewerkt, dan is deze plaats gunstig. Daar staat tegenover dat de klank minder gericht in de kerkruimte komt dan wanneer een instrument met dezelfde dispositie op het balkon staat. Luiken aan de orgelkas geven weer meer richting aan de klank. Het instrument is beneden staande ook meer kwetsbaar, i.v.m. andere activiteiten in de kerkzaal. Op het balkon kan de bestaande kas worden gebruikt. Het plafond werkt bovendien als klankkaatsers. De klank van het instrument bereikt de zangers beter.

A. Een geheel nieuw orgel, geplaatst op de begane grond.

Dispositie:

<u>Manuaal</u> : Prestant	8'	in het front, tin, labia verguld.
Holpijp	8'	C-B eiken, c -f''' metaal.
Octaaf	4'	metaal
Quint	3'	"
Fluit	4'	"
Octaaf	2'	"
Mixtuur		III-IV sterk, metaal.
Trompet	8'	bas/discant
		koppen en stevels eiken, bekers metaal.
Cornet		III-sterk discant, metaal.

Pedaal: Bourdon 16' eiken.

Deze dispositie achten wij van voldoende grootte. Als voorbeeld vindt u bijgesloten enkele frontfoto's van vergelijkbare orgels, hoewel deze twee-manuaalig zijn.

De Bourdon 16' wordt in een aparte kas achter de hoofdkas geplaatst.

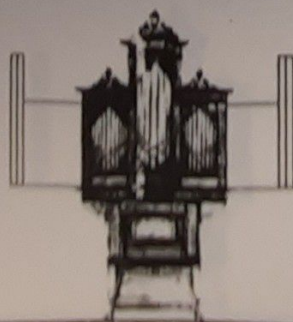
B. Een nieuw binnenwerk in de bestaande kas.

Van het bestaande orgel is het, gezien de kwaliteit en toepasbaarheid, niet wenselijk andere delen dan de kas weer te gebruiken. Om een zo goed mogelijk resultaat te verkrijgen stellen wij u voor een geheel nieuw binnenwerk te plaatsen.

De dispositie en makelij als bij plan A.

3. De makelij van het orgel.

Alle te gebruiken materialen zijn van de beste kwaliteit.

Orgelkas.

De orgelkas (plan A) wordt gemaakt van eiken.
Alle delen worden voldoende zwaar gemaakt. Luiken en deuren zorgen voor een goede bereikbaarheid van het binnenwerk i.v.m. stem- en onderhoudswerk.
Het lofwerk (voor plan A en B) wordt uitgevoerd als zaagwerk, waarvan de zijden schuin weggestoken worden.
In plan A wordt het front voorzien van luiken.

Windladen.

De windladen worden geheel van kwartiersgezaagd eikehout, volgens oude beproefde methoden, vervaardigd en worden met hechthout platen gezeurd tegen de moderne verwarmingssystemen.
Kwartiersgezaagd eikehout trekt en krimpt minder dan het volgens de gebruikelijke methode gezaagde hout.
Het gebruik van eikehout heeft onzes inziens een gunstig effect op de onderresonans van de laden.
De ventielen worden voorzien van vilt en schapeleer.
De pulpeten worden gemaakt van lamsleer.

Windvoorziening.

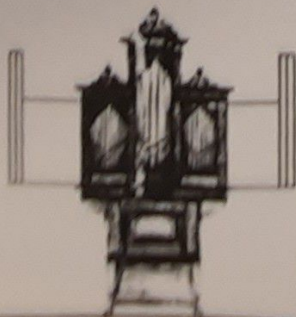
In plan A wordt achter het orgel een spaanbalg geplaatst van voldoende grootte, bij plan B een spaanbalg onder in de kas.
De windkanalen worden gemaakt van eiken, in een maatverhouding die een licht-ademende wind mogelijk maakt.
De ventilator wordt in een grenen dempkist geplaatst. Deze voert de lucht naar een suskamer die de ongewenste motorturbulenties dempt en terugkaatst, zodat deze turbulenties niet in de klank te horen zijn.
De windtoevoer naar het pijpwerk, dat niet op de laden staat, vindt plaats door middel van loden conducten. Door hun gladde binnenwand geleiden deze conducten de wind zonder turbulenties.

Mechanieken.

De speel- en registermechanieken worden gemaakt van eikehout, messing en ijzer, elk op de geëigende plaats toegepast.
De organist moet de aanspraak van de pijpen op een subtiele manier kunnen beïnvloeden. Daarom wordt er afgezien van het voeren van draaipunten. Het contact tussen toets en ventiel wordt dan zo direkt mogelijk.

Klaviatuur.

De omvang van het manuaal is C - f''', van het pedaal C - f'.
De ondertoetsen worden met been belegd, de boventoetsen zijn van ebbehout.
Bakstukken en registerknoppen worden gemaakt van ebbehout.
Het klavier wordt gemaakt als staartklavier, d.w.z. dat de toetsen via de mechaniek aan de ventielen hangen. Daardoor ontstaat een zo direkt mogelijk contact tussen speler en instrument.
Het pedaalklavier en de bank worden gemaakt van eikehout.
De verlichting van de lessenaar en het pedaal wordt door de orgelmaker geleverd en aangebracht.

Pijpwerk.

Het pijpwerk wordt in eigen werkplaats vervaardigd, met uitzondering van de frontpijpen en de tongwerkkelen.

De wanden van pijpen groter dan 2' worden naar boven toe dunner uitgeschaafd; hierdoor krijgt de toon een optimale resonans en versmelt zij beter in samenklanken.

Aan het metaal worden sporen toegevoegd van andere metalen en verontreinigingen. Van nature is dit aanwezig in het metaal waaruit het pijpwerk van oude instrumenten is gemaakt.

Deze toevoeging maakt het metaal elastischer, waardoor de toon optimaler klinkt en het inzakken van pijpvoeten voorkomen wordt.

De instrumenten worden in een ongelijkzwevende temperatuur gestemd, in overleg met de adviseur.

Toonshoogte: a = 440 hz.

4. Kostenafweging.

De kosten van een orgel zijn evenredig aan de kwaliteit en de grootte.

Wij streven naar een, in alle opzichten, zo hoog mogelijke kwaliteit. Het instrument moet volkomen aan zijn doel beantwoorden en een zeer lange levensduur hebben.

De kosten van een geheel nieuw orgel, geplaatst op de begane grond, zijn uiteraard hoger dan van een nieuw orgel in de bestaande kas op het balkon.

Verder is het aantal en soort registers van invloed op de prijs. Eventueel kan door reservering van delen het aankoopbedrag in eerste aanleg omlaag worden gebracht. Nader overleg hieromtrent zal zeker op zijn plaats zijn en stellen wij derhalve zeer op prijs.

Prijzen en reserveringen.

Plan A: f. 187.000,-- excl. BTW.

Plan B: f. 155.000,-- excl. BTW.

Reservering van het gehele pedaalwerk bespaart f. 23.000,-- excl. BTW.

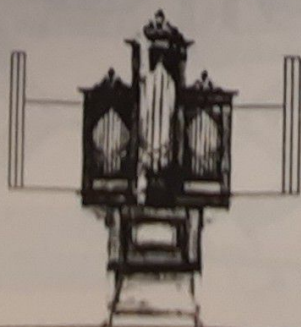
Reservering van de Trompet 8' bespaart f. 12.000,-- excl. BTW.

De oude windlade, handklavieren en windmachine willen wij innemen tegen een vergoeding van f. 4.000,--.

Volgens onze huidige orderportefeuille kan met het werk worden begonnen in het begin van 1992.

De Algemene Leveringsvoorwaarden, vastgesteld door de Vereniging van Orgelbouwers in Nederland, zijn van toepassing. Een exemplaar is bijgevoegd.

Zuidwolde, 22 april 1991.

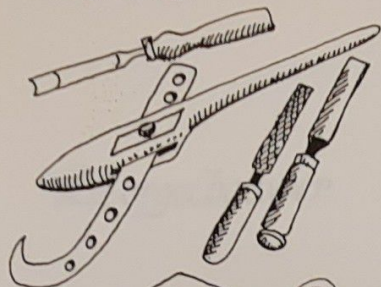

5
MENSE RUITER orgelmakers b.v.

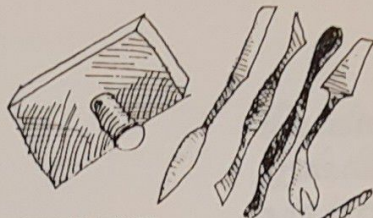
Uit: Restaureren, een heel karwei!

NHM Stichting Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming

MOLENMAKER

STUCADOOR

RIETDEKKER

LEIDEKKER

TEK./OPZICHTER

GLAZENIER

STEENHOUWER

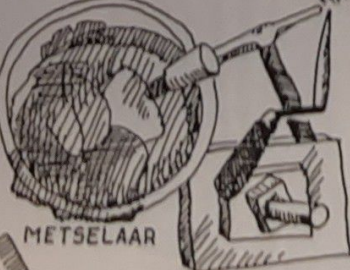
IMMERMAN

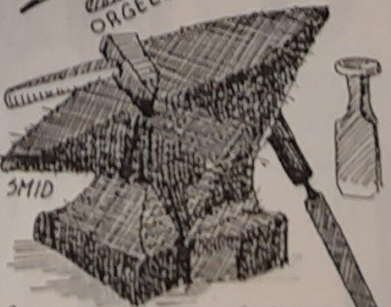
ORGELBOUWER

METSelaar

SMID

STRAATMAKER

G SMITS

